

G L A S N O S . Ě

P o d o b e n s t v í a p r a v d a

/Poznámky k filmu POKÁNÍ/

Já coby obyčejný divák se chci nad tímto filmem zamyslet jako nad jevem společenským. Kdy a kde propuká a bují tato fantasmagorie? Vládne vždycky a věude tam, kde člověk jež získal moc, z ní učiní zlo pro společnost. Tam, kde tento člověk opovrhne zákonem a morálkou a kde si přisvojuje právo soudit a udílet milost...Není třeba namáhat paměť ani zrak, abychom v postavě hlavy města Varlama Aravidzeho nerozpoznali "hrdiny" jiného formátu. Já v této dábe-lské kreatuře, kterou mistrně zpodobňuje herec Avrandij Macharadze poznávám nejen brejlatého Maljutu, jehož portrét s heslem "Výrezem hrdinství a statečno-stí žáků je studium na samé výborné" pronásledoval po celá školní léta mou ge-nerací...Na druhé straně ulice, nebo na opačném konci chodby, v sousedním do-mě či ve vedlejší místnosti, se i dnes leckde tetelí ne jeden, kdo teskně vzdy-chá po časech favoritů s neomezenou mocí, která nekončí u stolu v pracovně či úřadě. Jejich stesk po oněch časech je silnější než strach nepřipojit se ke společenskému pohybu. A proto poměrně často dávají průchod výbuchům administ-rativní zuřivosti a byrokratickému běsnění. A pak běda stolu, pracovně, úřadu ...běda každému dílu a lidem, kteří pod jejich rukou pracují. Nelze připustit aby takoví lidé měli v rukou moc, v krajním případě nelze připustit, aby ji zneužívali.

I když Varlam a jemu podobní pomínou, neuklidní nás to. Neboť v mezích času, který mají k dispozici, stačí toho hodně udělat. Vytrvale totiž přizpů-sobují dobu svým karikaturním představám a tím do ní implantují své rysy a své manýry. A všechno, co se do rámce, který vytyčili, nevejde, co přesahuje, se očřízne, odsekne, zničí. I kdyby to měl být celý lidský osud. Tak zemřel umělec Sandro Barateli, ochránce starobylého chrámu, který chátrá působením určitého mechanického zařízení. Tohle zařízení je však zbožňováno samým Varla-mem, vždyť je prohlásil za vědecký počín, jenž slouží radostné budoucnosti, kdežto chrám označil za dědictví zpropadené minulosti...V době, kdy je Varlam korunován, Barateliho plémě se přemění v les, který se pokácí takovým způsobe-m, že budou lítat třísky. Malá Ketí vyroste, stane se z ní dospělá žena a dočká se smrti Varlama Aravidzeho, nikdy však neodpustí člověku se sekerou, že zcela zplanýroval les. Ano, přes všeskerá holedbavá krasořečnění onesmrtel-nosti Aravidzeové umírají. Pohřbívají je s pompézností a v hlubokém smutku, ale už s posledním úderem hrsti země o rakev si společnost vydechne s tajným ulehčením, že odešli a už se nevrátí.

Vracejí se.

Ketevan Barateliová se v noci dostává na hřbitov a vytahuje z mohyly Varlamovo tělo. Přináší ho k domu jeho syna, pokládá na dvůr a nechává ležat. Ti, kdo mají eminentní zájem, nastrojí na ni léčku, chytanou ji a soudí. U so-udu Ketí říká: "Dokud budu žít, nebude Varlam Aravidze spočívat v zemi. Vykopu ho ne třikrát, ale bude-li to nutné třeba i střístakrát. Odevzdat jeho tělo zemi znamená odpustit mu a zavřít oči nade vším, čeho se dopustil. Čin Keta-van Barateliové je výrazem této nesmiřitelnosti. Tento čin obsehuje protest proti snahám pohřbit minulost. Dokud žijeme, musí být minulost s námi taková jaká byla. Snažíme-li se však oddělit hořkost od hrdosti a zahalit ji pod plá-štíkem zapomnění spolu s těly zesnulých Aravidzeů, mimoděk i my napomáháme tomu, aby se někdo jim podobný navrátil, čímž riskujeme, že si podkopeme budoucnost. **Vždyt** to je právě záměr takových Aravidzeů - pohřbit pravdu a zakódovat lež jako normu společenského bytí, čili učinit z ní v podstatě nástroj k odcizení osobnosti od vysokých ideálů a velkých starostí, které země zakouší.

"Doba, která uplynula od sjezdu, a poslední události potvrzují přesvěd-čivě principiální význam lekce pravdy...Strana i lid potřebují znát celou pr-avdu, v maličkostech, i ve velkých věcech. Jen pravda vychovává lidi s vyvi-nutým citem pro občanskou povinnost, kdežto lež a polopravda rozvracejí vědo-mí a deformují osobnost." Tato slova, která pronesl M.S.Gorbačov, mohou pode-psat celé generace. Generace Ketevan, již brilantně, s bolestivou teskností ztělesnila Zejnab Bocvadzeová, která mi připoměla osud mé matky a jejích pří-telkyň v trudném roce sedmatřicet. Pod tato slova se mohou podepsat i genera-

ých dětí. Generace moje.

Film Pokání je další lekcí té pravdy, která zazněla z tribuny XXVII. sjezdu KSSS. Ona rehabilitovaná, prvotní občanská disciplína je zahrnuta do ur-
chlovacího procesu rozvoje země jako jeho nejdůležitější součást. A je-li
pravda to, že my děti třicátých let, chceme z ní načerpat maximum a stejně ji
také odevzdat, pak je pravda i to, že mnozí z nás se tímto nádherným časem,
kdy pravda triumfuje, znovu narodili.

V padesátých letech jsme byli mladí a stejně mladé byly i naše naděje.
Časem se mnozí s nimi rozloučili, ale někteří je bez ohledu na to, co je pot-
kalo, pronesli celým životem. A kde mohli, tam se snažili je uskutečnit, proto-
že s nimi spojovali myšlenky na lepší budoucnost země. Tento čas nastal.

Jedna zahraniční novinářka se zeptala Elema Klimova po jeho zvolení prv-
ním tajemníkem Svazu filmových pracovníků SSSR:

"Co se vlastně na sjezdu filmařů stalo?"

"Většina, která si přála, aby se něco změnilo, získala převahu nad men-
šinou, která si to nepřála..."

V této odpovědi spatřujíc model současné situace ve společnosti. Většina
si přeje změny a usiluje o ně. Ale takoví Aravidzeové jim v tom brání. Nevid-
ět nebož dokonce to skrývat je nebezpečné...

Kdykoli utichla pravda, přišly komusi vhod různé kulisy a kaširování,
jež zamlouly slavný, těžký život země a její skutečný význam pro tento život.
A postupně se začaly rojit velice obratní dekoratéri, kteří se nápadně podoba-
li těm, již roznášeli pomluvy o Baratelim a z tvůrčího sporu učinili politic-
ké udání.

Nemohu vymazat z hlavy větu, že román je činem. Myslím tím skutečný ro-
mán, ne žádné pochlebování a podlézání různým zájmům a přízůsobování se du-
chu zbabělosti úřednického "tvůrce". Mám na mysli skutečné umělecké dílo, a
ne čestilát s nulovým obsahem pravdy, nemám na mysli imitaci pravdy /neboť i
pravda se snadno falšuje, jako se falšují životopisy, obraz bytí a společen-
ské zásluhy/, ale kus ryzí pravdy bez příměsí lži a klamu. Ten, kdo se snažil
kousiček pravdy, nebo alespoň zrníčko pravdy z proudu života vydolovat, neměl
na různých ustláno.

Rok po dubnovém plénu zhlédli diváci "Prověrku osudem" Alexeje Germana.
Ale radost se snoubila s hořkostí. Bohužel. Tento film ležel patnáct let něk-
de v šuplíku... Kdyby tomu tak nebylo, myslím si, že by země nepřišla k rozhraní
80. let s nevybaleným zavazadlem balastu z minula.

Tentokrát přišel film včas, nezpозdil se. Nikdo ho nečasoval speciálně
k lednovému plénu, jak to kdysi bývalo v módě, ale celou svou podstatou a pa-
thosem splýnul s rozhodným a nezvratným obrátem k demokratizaci společnosti.

Ozvaly se však i jiné hlasy, jimž chci odpovědět slovy Lva Tolstého:
"Co je to za otázku proč vzpomínat? Jestliže jsem ochořel zlou nebo nebezpeč-
nou nemocí, ale vyléčil se či se jí zbavil, budu na ni vzpomínat vždycky rád.
Nevzpomenu si na však jen tehdy, když budu stále stonát, když budu nemocen až
dál a bude mně ještě hůř. Pak budu chtít sám sebe klatat."

Ly se zbavujeme svých neduhů. Film Pokání mluví právě o tom.

V samém závěru vstupuje do záběru stará žena a ptá se Ketavan Barateli-
ové: "Kam vede tahle cesta? Vede k chrámu?"

"Je to Varlamova ulice," odpovídá Ketavan, "ta k chrámu vést nemůže."

"Komu je zapotřebí takové cesty, když nevede k chrámu?" rozohňuje se
stará žena.

V předešlých svých filmech /Prosbá, Strom přání/ si Tengiz Abuladze sta-
věl chrám. Nazvěme ho lidskostí stojící proti nepravdě a zlu. Bez Pokání, což
je třetí film zamýšlené trilogie, byla stavba nedokončená. Dnes získala tato
metafora konečně širší význam velká, společensky významné myšlenky. Správná
je jen taková cesta, která nemine ideál pravdy.

Tejmuraz M a m a l a d z e